

Valné shromáždění Československé sociologické společnosti

Dne 4. listopadu 1976 se sešli v Brně ve velkém sále Muzea dělnického hnutí představitelé naší sociologické veřejnosti, zástupci sociologických pracovišť z celé republiky, aby na svém valném shromáždění zhodnotili výsledky práce v uplynulých třech letech a projednali otázky dalšího rozvoje činnosti s důrazem na úkoly vymezené XV. sjezdem KSČ.

Sociologická společnost patří mezi největší a nejagilnější ze 42 vědeckých společností organizovaných při Československé akademii věd. Má 557 členů. Přestože či právě proto, že je organizací dobrovolnou, vertikálně protíná strukturu sociologických institucí a vytváří spojovací linii pro rozšiřování spolupráce mezi jednotlivými pracovišti. Bilancující a současně programové jednání jejich členů má proto poměrně široký význam a dopad.

Společnost začala v r. 1976 vydávat vlastní bulletin *Zprávy*, který přetiskne všechny materiály předložené a přednesené na valném shromáždění. Zde se proto omezíme na stručnější informaci.

Ze zprávy hlavního výboru

V uplynulém období přešla Sociologická společnost od etapy konsolidace k rozvinutí angažované práce na úkolech vyplývajících z jednání stranických a vládních orgánů. Činnost Společnosti v nemalé míře přispěla k dokončení vnitřního přerodu sociologie a k upevnění její marxisticko-leninské orientace. Prohloubila se komunistická stranickost, a tím i vědeckost a kvalifikovanost teoretických a empirických výzkumů a jejich výsledků.

V souladu se závěry XIV. sjezdu KSČ byly především řešeny úkoly spojené s rozvojem sociálně třídní struktury naší společnosti, s upevňováním vedoucích postavení dělnické třídy, s otázkami vědeckotechnické revoluce, s řízením třídní sociálních vztahů a sociálním plánováním, s otázkami životního způsobu a formování socialistického člověka, s kritikou buržoazních sociologických koncepcí, s rozpracováním marxisticko-leninské sociologické metodologie, s problematikou rodiny, mládeže, venkova atd.

Bylo dosaženo významného pokroku v oblasti spolupráce se sociologií ostatních socialistických zemí a prezentace prací československých sociologů na mezinárodním fóru.

Rozšířila se i spolupráce českých a slovenských sociologů a účast na interdisciplinárních řešeních některých závažných problémů.

Pokud jde o vnitřní organizaci, byla dokončena přeregistrace členů, provedeny některé personální změny v hlavním výboru i v pobočkách a aktivizována činnost poboček a sekci orientací na aktuální společenské problémy. V rámci Společnosti pracovalo 6 poboček a 12 sekcí.

Pobočky Společnosti a jejich vedoucí

Brno – Doc. Dr. Mojmir Köttner, CSc.; Hradec Králové – Doc. Dr. Karel Patera, CSc.; Olomouc – Doc. Dr. Karel Vitek, CSc.; Ostrava – Dr. Josef Špaňhel, CSc.; Plzeň – Doc. Dr. Alois Mužík; Ústí nad Labem – Doc. Ing. Miroslav Štráchal, CSc.

Odborné sekce a jejich vedoucí

Marxistická sociologická teorie – neobsazeno. Sociologické metody a techniky – Doc. Ing. František Zich, CSc. Sociologie práce, průmyslu a podniku – Doc. Dr. Jaroslav Kolář, CSc. Sociologie města – Dr. Jiří Musil, CSc. Sociologie venkova – Doc. Dr. Ing. Václav Hach, CSc. Sociologie kultury, volného času a tělovýchovy – Dr. Jiří Linhart. Sociologie rodiny – Zdena Kadlecová, prom. ped. Sociologie mládeže – Dr. Antonín Matějovský, CSc. Sociologie veřejného mínění – Ing. Lubomír Vacek, CSc. Sociální patologie – doc. MUDr. Miroslav Dufek, CSc. Sociologie vojenství – Dr. Miloš Čepera, CSc. Sociologie integrálního zkoumání člověka – Dr. Alexander Fázik, CSc.

Sekce zorganizovaly v uplynulém období více než 60 seminářů, sympozií a konferencí. Velmi dobře a pravidelně pracovaly sekce sociologie veřejného mínění, sociologie města a sociologie venkova, dále sekce sociologie práce, průmyslu a podniku, integrálního zkoumání člověka, sociální patologie, metod a technik sociologického výzkumu a sociologie mládeže. Slibně se začala rozvíjet i nová sekce sociologie rodiny. Nedostatečnou činnost naproti tomu vyvíjely sekce marxistické sociologické teorie a sociologie vojenství.

Činnost poboček byla většinou zaměřena na sociologické disciplíny dotýkající se specifických problémů kraje a území jejich působnosti, proto se také často rozvíjela v úzkém kontaktu s vedoucími orgány KSČ v kraji.

Výbor se zabýval pouze hlavními akcemi. Těžiště běžné práce spočívalo na předsednictvu, které v závěru období pracovalo

tohoto složení: předseda — Prof. Dr. Juraj Zvara, CSc., první místopředseda — Prof. Dr. Jaroslav Kohout, CSc., druhý místopředseda a předsedkyně Slovenské sociologické společnosti — Dr. Jolana Jančovičová, CSc., vědecký tajemník — Ing. Lubomír Vacek, CSc., hospodář — Dr. Věra Rollová, CSc., členové — Doc. Dr. Vlastislav Bauch, CSc., Doc. Dr. František Charvát, CSc., Doc. Dr. Karel Rychtařík, DrSc., Doc. Ing. František Zich, CSc.

Sociologická společnost naplňovala své cíle a záměry zejména v těchto směrech:

- vytvářela prostor pro výměnu vědeckých zkušeností v různých oborech marxistické sociologie, a tím i pro zvýšení informovanosti sociologů o aktuálních teoretických a metodologických problémech;
- plnila funkci vědecko-osvětovou — organizováním vědeckých setkání a publikací materiálů určených nejen úzkému okruhu pracovníků v rámci disciplíny, ale i mimo ni;
- přispívala k integraci a koordinaci vědecko-výzkumné práce;
- poskytovala vědeckou garanci různým výzkumným akcím.

Ve své další orientaci hodlá Společnost rozvíjet již nastoupenou linii a obohacovat a rozšiřovat ji v souladu s potřebami celé společenskovední fronty. Východisko pro tuto činnost je charakterizováno myšlenkou zdůrazněnou XV. sjezdem KSČ — o nutnosti spojit úsilí všech institucí, které se zabývají základním společenskovedním výzkumem, do jednotné koordinované činnosti proniknuté duchem komunistické stranickosti a vysoké odpovědnosti.

Půjde o užší spolupráci s hlavními sociologickými pracovišti, o přednostní rozvíjení problematiky, která je předmětem státního plánu badatelského výzkumu, o překonávání hranic mezi vědními disciplínami a uplatňování komplexního přístupu, o větší angažovanost a důraz na ideovou a odbornou úroveň, o rozšíření styku se sociology v SSSR a ostatních socialistických zemích, o prohloubení mezinárodní socialistické integrace ve společenských vědách, o užší spojení se stranickými orgány, o rozšíření akcí a publikační činnosti atd.

Půjde celkově o to učinit z marxistickoleninské sociologie ještě exaktnější nástroj pro další socialistické přeměny naší společnosti.

Z diskuse

Diskuse v podstatě potvrdila hodnocení práce, další záměry i problémy uvedené ve zprávě hlavního výboru. Opakovaně se vrátila k vývoji od krizového období a jeho pozitivním výsledkům a zvýraznila nutnost orientace sociologie nejen na plnění úkolů vytyčených stranou, ale i na formulaci doporučení společenským decizním orgánům.

Byly podány informace o činnosti a plánech hlavních sociologických pracovišť, zejména Ústavu pro filozofii a sociologii ČSAV v Praze a Ústavu filozofie a sociologie v Bratislavě.

Také práci poboček a jejímu rozvoji byla v diskusi věnována pozornost.

K problematice oborových disciplín, jako například sociologie práce a podniku, sociologie mládeže, sociologie venkova, sociologie rodiny, sociologie náboženství, se vyslovili představitelé jednotlivých sekcí i poboček. V této souvislosti byla zdůrazněna nutnost další koordinace práce jednotlivých sociologických disciplín a současně zmíněno ocenění, jehož se práci některých sekcí dostalo od společenských organizací i orgánů decize.

Diskutována byla i otázka mezinárodních styků a jejich rozvíjení, což by mělo být povýšce funkcí Společnosti. V tomto směru by se měla zvýšit její iniciativa, právě tak jako zodpovědnost za kvalifikovanou reprezentaci na mezinárodním fóru.

Předmětem pozornosti byla dále publikační činnost, a to v rámci Společnosti i mimo ni. Vydání vlastního informačního bulletinu se setkala s všeobecným ohlasem. V publikační činnosti, právě tak jako v práci Společnosti a sociologické fronty vůbec, zůstává otevřena otázka výchovy mladé generace, což představuje aktuální úkol pro bezprostřední budoucnost.

Ve svém celku vyústila diskuse v závěr zdůrazňující význam Sociologické společnosti jako báze, na níž je možno integrovat práci.

* * *

Valné shromáždění schválilo zprávu hlavního výboru o činnosti a hospodaření a akceptovalo návrh dílčích změn v organizačním řádu, umožňujících operativnější řešení organizačních záležitostí souvisejících s neustálou se rozvíjející činností Společnosti. Součástí těchto změn je zejména rozšíření počtu členů hlavního výboru.

Valné shromáždění zvolilo nový výbor a revizní komisi, přijalo závěrečné usnesení a zaslalo hodnotící a programový dopis prezidiu Československé akademie věd.

Složení hlavního výboru a revizní komise a rozdělení funkcí schválené hlavním výborem a revizní komisí

Předseda:

Prof. Dr. Juraj Zvara, CSc. (Vysoká škola politická, Bratislava)

Místopředsedové:

Prof. Dr. Jaroslav Kohout, CSc. (Vysoká škola ekonomická, Praha)

Dr. Jolana Jančovičová, CSc. (Ústřední výbor Slovenského svazu žen, Bratislava)

Vědecký tajemník:

Ing. Lubomír Vacek, CSc. (Kabinet pro výzkum veřejného mínění FSÚ, Praha)

Hospodář:

Dr. Ing. Jiří Kuzin, CSc. (Ústav marxismu-leninismu UK, Praha)

Další členové předsednictva:

Doc. Ing. Vlastislav Bauch, CSc. (Ústav filozofie a sociologie SAV, Bratislava), Doc. Ing. Jaroslava Bauerová, CSc. (Vysoká škola ekonomická, Praha), Doc. Dr. František Charvát, CSc. (Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV, Praha), Doc. Dr. Mojmir Köttner, CSc. (ministerstvo školství CSR Praha, Brno), Doc. Dr. Karel Rychtařík, DrSc. (Vojenský historický ústav, Praha), Doc. Ing. František Zich (Vysoká škola politická, Praha)

Další členové hlavního výboru:

Prof. Dr. Vladimír Čech, CSc. (Vysoká škola strojná a elektrotechnická, Plzeň), Dr. Vladimír Dubský, CSc. (Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV, Praha), Dr. Adam Helík, CSc. (Vojenská politická akademie, Bratislava), prof. Ing. Antonín Hodek (Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV, Praha), Doc. Dr. Blanka Filipcová, CSc. (Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV, Praha), Zdena Kadlecová, prom. ped. (ministerstvo práce a sociálních věcí, Praha), Doc. Dr. Jozef Karásek, CSc. (Filozofická fakulta Univerzity Komenského, Bratislava), Dr. Jiří Linhart (Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV, Praha), Dr. Jiří Musil, CSc. (Výzkumný ústav výstavby a architektury, Praha, Doc. Dr. Alois Mužík (Ústav marxismu-leninismu při VŠSE, Plzeň), Doc. Dr. Josef Patera, CSc. (Vojenský lékařský výzkumný a doškolovací ústav, Hradec Králové), Ing. Josef Rusňák (Vysoká škola zemědělská, Brno), Dr. Jan Sedláček, CSc. (Filozofická fakulta UK, Praha), Dr. Josef Špaňhel, CSc. (Výzkumný ústav ekonomiky paliv a energetiky, Ostrava), Doc. Ing. Miroslav Štráchal, CSc. (Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV, pobočka Ústí nad Labem), Dr. Jana Vítečková (Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV, Praha), Doc. Dr. Karel Vítek, CSc. (Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc), Olga Zukalová, CSc. (Ústav filozofie a sociologie SAV, Bratislava)

Náhradníci hlavního výboru:

Dr. Alexadr Fázik, CSc. (Vojenský historický ústav, Praha), Doc. Dr. Jaroslav Kolář, CSc. (Vysoká škola ekonomická, Praha), Dr. Antonín Matějovský, CSc. (Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV, Praha), Dr. Ján Pichňa, CSc. (Filozofická fakulta Univerzity Komenského, Bratislava), Dr. Dušan Sagara, CSc. (Ústav ekonomiky poľnohospodárstva a výživy, Bratislava), Doc. Dr. Miroslav Soukup, CSc. (Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV, Praha)

Revizní komise

Předsedkyně:

Dr. Věra Rollová, CSc. (Československý výzkumný ústav práce a sociálních věcí, Praha)

Členové:

Dr. Miloslav Beránek (ministerstvo zahraničního obchodu, Praha), Doc. Dr. Ing. Václav Hach, CSc. (Filozofická fakulta UK, Praha), Dr. Karel Herman (Škoda, Plzeň), Ing. Libuše Lišková (Vysoká škola ekonomická, Praha)

Usnesení valného shromáždění

Valné shromáždění Československé sociologické společnosti při ČSAV, jež se uskutečnilo dne 4. listopadu 1976, projednalo hodnocení své činnosti za období od ledna 1973.

Bylo konstatováno, že se jednalo o velmi významné období v historii celé společnosti, v němž se podařilo nejen dokončit složitý proces konsolidace, který byl nastoupen po společenské krizi z let 1968–69, ale i vytvořit кадровé i organizační základy pro další rozvoj marxistické sociologie.

Vycházejíce z jednoznačné orientace na socialistický vývoj v naší zemi, určený generální linií Komunistické strany Československa, valné shromáždění rozpracovalo další úkoly pro Československou sociologickou společnost, jež vycházejí ze závěrů XV. sjezdu KSČ, jakož i z předcházejících usnesení ÚV KSČ, zejména pak z květnového zasedání pléna ÚV KSČ z roku 1974.

Na základě přednesených zpráv o činnosti a hospodaření, jakož i připomínek a námětů v diskusi, valné shromáždění Československé sociologické společnosti při ČSAV se usneslo:

1. schválit přednesené zprávy o činnosti a hospodaření,

2. věnovat maximální pozornost řešení aktuálních úkolů, jež vyplynuly z jednání XV. sjezdu KSČ, zejména pak otázkám sociální struktury naší společnosti, rozvoji socialistického způsobu života, problémům průmyslové i zemědělské výroby, otázkám sociálního řízení a plánování, otázkám racionalizace ve všech odvětvích a úsecích společenské praxe,

3. projevovat zvýšenou pozornost rozvoji marxistické sociologie, zejména její teoretické a metodologické orientace, právě tak jako důsledné, hluboké a věcné kritice buržoazní sociologie, přehodnocováním jejích výsledků a odhalováním jejího protisocialistického charakteru,

4. soustavně pomáhat sepětí teorie s praxí, podporovat sociologické výzkumy a dobře koordinovat jejich rozvoj, nepřipouštět ani v této oblasti vliv pozitivizmu, propagovat význam výzkumů pro praxi a zaměřovat výzkumnou kapacitu na řešení závažných společenských problémů,

5. prohlubovat i nadále činnost poboček a sekcí, využívat různých forem práce, včetně popularizace vědy, a při udržování vysoké teoretické i organizační náročnosti zapojovat do vědecké činnosti mladé sociology,

6. spolupracovat s vysokoškolskými pracovišti, která zajišťují výchovu nových sociologů, a napomáhat zvyšování jejich odborné i politické kvalifikace,

7. rozvíjet účinné mezinárodní kontakty, a to především se sociologickým společenstvem států socialistického společenství, zejména se sovětskými sociology, angažovaně se prosazovat na mezinárodních sociologických shromážděních a důkladně se připravit na IX. světový kongres ISA ve Švédsku,

8. pokračovat v rozvoji spolupráce se Slovenskou sociologickou společností SAV a s dalšími organizacemi, jejichž činnost umožňuje uplatňování nebo propagování naší marxistické sociologie — zejména s Ústavem marxismu-leninismu ÚV KSČ i vysokých škol, Socialistickou akademií a výzkumnými pracovišti ostatních resortů a institucí.

Vedle těchto hlavních úkolů podtrhlo valné shromáždění Československé sociologické společnosti i význam některých úkolů dílčích, v jejichž splnění vidí předpoklad pro zintenzívnění vlastní vnitřní práce. V souvislosti s těmito dílčími úkoly se valné shromáždění dále usneslo:

- schválit dílčí změny v organizačním řádu Československé sociologické společnosti, a to podle konkrétního návrhu změn, který byl předložen všem účastníkům shromáždění s příslušným zdůvodněním, a s přihlédnutím k připomínkám, jež byly vzneseny v diskusi,
- schválit úhradu nákladů spojených s organizací valného shromáždění, a to z prostředků, jež činí příjem z vlastní aktivní činnosti,
- uložit hlavnímu výboru:
 - a) udělovat čestná uznání za dlouholetou angažovanou činnost v ČSSS, případně za úspěšnou činnost s mimořádnými výsledky v oblasti marxistické sociologie,
 - b) pokračovat ve vydávání *Zpráv*, zajistit kvalitní obsah při častější periodičnosti a zabezpečit potřebné finanční krytí,
 - c) projednat všechny připomínky a náměty z diskuse na valném shromáždění, včetně diskusních příspěvků nepřednesených, ale písemně podaných a zajistit jejich odpovídající uplatnění,
- uložit pobočkám a sekcím:
 - a) provést výroční členské schůze v období leden až duben 1977 a rozpracovat závěry XV. sjezdu KSČ,
 - b) využít při jednáních na výročních schůzích poboček a v sekcích poznatků z tohoto valného shromáždění a zajistit jejich tvořivou aplikaci.

Eva Bártová

Geneze plánování a prognózování sociálních procesů v ČSSR

Ústředním cílem a smyslem vzniku a budování socialistické společnosti je všestranný rozvoj všech jejích členů, vytváření reálných podmínek pro stále plnější uspokojování hmotných i duchovních potřeb a všestranný rozvoj jejich osobnosti. Tyto cíle jsou realizovány na všech společenských úrovních. Velké úkoly a svou historicky nezastupitelnou úlohu měly a mají průmyslové podniky. Zde objektivní potřeba realizovat ideály socialis-

mu, rozvíjet výrobu v dosud nebylém rozsahu, napravovat neblahé dědictví kapitalismu a sloužit rozvoji člověka vede od samého počátku socialistické revoluce k posilování sociálních funkcí podniku. Teoretická příprava k jejich rozvoji byla započata již v době okupace. Otázky vztahující se k sociální úloze podniku byly diskutovány na půdě ilegálních organizací KSČ a rudých odborů podniků, jejichž nejvládnějším cílem bylo budování socialismu, systému, který jako jediný zajišťuje všestranný rozvoj pracujícího člověka. Výsledky této teoretické přípravy a zejména poznatky z tzv. „školy práce“ (blíže viz citovaný článek) sehrály svoji rozhodující úlohu po osvobození naší vlasti sovětskou armádou při vytváření funkcí sociálně politických ředitelů (náměstků) a formulování náplně jejich práce — všestranné péče o pracujícího člověka, jež nemá zahrnovat jen péči o pracujícího v závodě, ale i mimo něj. Jinými slovy hlavním úkolem bylo sledovat *jak a za jakých podmínek pracující žije*.

Sociálně politickou činnost jako celek organizovaly a usměrňovaly od samého počátku KSČ a odbory. Při ÚRO byla utvořena ihned po květnu 1945 sociálně politická komise, která několik málo měsíců potom prováděla dotazníkovou šetření o podmínkách sociálně politické práce v podnicích. V červnu v roce 1947 vyšly ve *Věstníku ROH* směrnice pod názvem *Hlavní zásady činnosti sociálně politických ředitelů a sociálních referentů národních podniků*, v nichž jsou nejen formulovány hlavní směry sociálně politické činnosti, ale jsou korigovány i některé odchylky od požadavku správné součinnosti sociálně politických pracovníků s orgány ROH. V jejich duchu byl — a to ve formálně právní rovině potvrzuje organické spojení výrobní a sociální funkce ve znárodněných podnicích — sociálně politickým útvarům přiznán stejný význam jako útvarům výrobním, administrativním a obchodním.

Významným prostředkem řízení sociálních procesů se na celospolečenské úrovni stal první dvouletý plán. Jeho cílem mimo jiné bylo:

- stálé zvyšování životní úrovně pracujících po stránce hospodářské a kulturní;
- dosažení maximálního uspokojení potřeb pracujících.

Lze říci, že dvouletý plán byl svou koncepcí marxisticko-leninským plánem, v němž plánovací cíle výrobní a hospodářské byly podřízeny cílům sociálního rozvoje společnosti a všech jejích členů. Na dvouletý plán navazující pětileté plány byly pokračováním této koncepce. Důležitým článkem samozřejmě byla i nadále vedle státní sociální péče i péče o pracovníky v jednotlivých podnicích a organizacích. V prvním období se tato péče rozvíjela v rámci kolektivních smluv, zakot-

¹ Celé toto období až do počátku padesátých let zasvěceně popisují jedni z prvních průkopníků sociálního plánování u nás, soudruzi Vladimír Čech a Jaroslav Suchl ve stati *Tradice rozvoje a pláno-*

vání sociálních funkcí průmyslových podniků v Československu, uveřejněné v *Sociologickém časopisu* 2/1975.